

СИМВОЛІКА

ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИЙ ПРАПОР ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Тетяна БУТКО,

здобувач кафедри військової історії Національного університету оборони України, м. Київ

Морські кордони України протяглися на 1758 км (чорноморські – 1533, азовські – 225 км), тож військовий флот має надважливе значення для їх надійного захисту [3, с. 6].

5 квітня 1992 року Указом Президента України «Про невідкладні заходи по будівництву Збройних Сил України» [1, арк. 175] було передбачено створення Військово-Морських Сил України, і на базі Чорномор-

ського флоту почалося відродження українського військового флоту.

Ще у 1991 році – відразу ж після створення Міністерства оборони – одним із перших постало питання національної військової символіки для армії і флоту України. До остаточного вирішення долі Чорноморського флоту передбачалося, що російські і українські кораблі нестимуть на кормі біле полотнище з синьою смугою на

нижній кромці (тобто прапор ВМФ СРСР, але без зірки, серпа і молота) [6, с. 113]. Але така ідея не була підтримана на флоті. Моряки вважали ганебним використовувати такий прапор, позбавлений національності, та й до того ж дуже схожий на білий прапор парламентарів, тобто прапор здачі ворогові. Відтак російські кораблі продовжували нести прапор ВМФ СРСР, а українські – спочатку в якості кормового – державний прапор – синьо-жовтий [6, с. 115].

Для опрацювання пропозицій щодо військової символіки розпорядженням Міністра оборони України генерал-полковника Костянтина Морозова у 1992 році була створена спеціальна комісія з розробки військової символіки і форми одягу. Головою комісії був призначений заступник Міністра оборони Іван Біжан, а Військово-Морські Сили у ній представляв капітан 3-го рангу Ігор Тенюх [2, с.14].

У той же час над створенням військово-морської символіки України працювали офіцери створеної у квітні 1992 року організаційної групи Військово-Морських Сил України [2, с. 14]. Але цю працю ускладнювало те, що ніхто з них не мав досвіду подібної роботи, не було також належної

кількості матеріалів і літератури геральдичного змісту [2, с. 15].

З часом, визначення і затвердження символіки у Міністерстві оборони України дещо уповільнилося. Відтак, на початку липня 1992 року на щойно добудованому у Миколаєві кораблі управління «Славутич» була створена ініціативна група, яка займалася геральдичними питаннями. Зусиллями цієї групи було створено емблему «Славутича», ескізи прапора та гюйса. Гюйс – прапор – символ військово-морських сил, другий за значенням після Військово-морського прапора, визначає ранг корабля, піднімається на гюйсштоках (на носі) кораблів 1-го і 2-го рангів під час їх стоянки на якорі, швартових чи на бочці, а також над фортецями або укріпленими районами. Тому його ще називають «фортечними прапорами». У нашій країні гюйс використовується виключно у Військово-морських Силах Збройних Сил України [4, с.10].

Прапор був схожий на прапор флоту УНР зразка 1918 року, гюйс мав вигляд прямокутника синього кольору із золо-

Десантний корабель на повітряній подушці «Донецьк»

тим тризубом посередині. Ці ескізи були прийняті загальним рішенням офіцерського та мічманського складу екіпажу корабля управління «Славутич» та затверджені командиром корабля капітаном 3 рангу В. Мандичем. За шефської допомоги у м. Миколаєві було виготовлено три комплекти цих прапорів. Саме з такими прапорами корабель управління «Славутич» увійшов до Севастополя у листопаді 1992 року. [2, с. 14].

Перше урочисте підняття прапора Військово-Морських Сил України відбулося 26 червня 1993 року на десантному кораблі на повітряній подушці «Донецьк». Свого прапора на ДКПП «Донецьк» не було, тож екіпаж корабля управління «Славутич» поділився одним комплектом прапорів.

Значну допомогу з питань розробки символіки надав представник Львівського «Руху» Орест Карелін-Романишин. Досвідчений фахівець з питань геральдики, він на той час мав уже декілька персональних виставок військових прапорів. Саме його комплект прапорів було піднято 4 липня 1993 року на сторожовому кораблі «Гетьман

Сагайдачний», який увійшов до складу Військово-Морських Сил України. Цей прапор був схожий на прапор Військово-Морських Сил часів УНР, а гюйс мав дві косиці [2, с. 15].

За підтримки організації групи ВМС та низки громадських організацій, зокрема севастопольських організацій Співки офіцерів України та товариства «Просвіта» Ігор Тенюх представив майбутній прапор Військово-Морських Сил Міністру оборони України [5; 6].

Однак у Міністерстві оборони України не одразу позитивно сприйняли пропозиції військових моряків. Так, голова комісії із розробки символіки заступник Міністра оборони генерал-лейтенант І. Біжан спочатку не розумів, чому флотська символіка так різко відрізняється від символіки інших видів Збройних Сил. Аргумент капітана 1 рангу Валентина Польового, що синій хрест є символом Святого Миколая, покровителя українських моряків від княжих часів і дотепер, виявився переконливим. До того ж хрест на прапорі і гюйсі Військово-Морських Сил України означають готовність особового складу йти на жертви заради волі і свободи свого народу [4, с. 41]. Відтак К. Морозов затвердив запропонований варіант, наголосивши при цьому, що моряки першими серед інших видів Збройних Сил визначилися щодо свого прапора. Єдиною зміною в проект прапора флоту була заміна тризуба часів УНР на сучасний.

З 2001 року подальшою розробкою та впровадженням у життя військової символіки взагалі і військово-морської символіки зокрема опікувалася Військово-геральдична служба Генерального штабу Збройних Сил

України, а з 2006 року – відділ військової символіки та геральдики Генерального штабу Збройних Сил України. Враховуючи результати їхньої роботи, Президент України видав указ за № 551/2006 від 20.06.2006 року «Про символіку, яка використовується у Збройних Силах України». Цей указ затвердив, у тому числі, прапор, емблему та штандарт командувача Військово-Морських Сил Збройних Сил України [2, с. 18].

Тож сьогодні, за Описом згідно Указу Президента України № 551/2006 від 20.06.2006 року «Про символіку, яка використовується у Збройних Силах України», Військово-морський прапор Збройних Сил України є таким:

«Військово-морський прапор Збройних Сил України являє собою прямокутне полотнище білого кольору зі співвідношенням сторін 2:3, у центрі його розміщено прямий хрест синього кольору, а в лівому верхньому куті полотнища – Державний прапор

України. З трьох сторін хрест має синю облямівку, розміщену на відстані в 1/4 ширини сторін хреста.

Ширина сторін хреста становить 1/15 від довжини полотнища, а ширина облямівки – 1/4 ширини сторін хреста. Обидві сторони полотнища прапора дзеркально ідентичні» [2, с. 18].

За двадцять років, що минули, військовий флот України змужнів, став визнаним у світі, все впевненіше стає морською візитівкою незалежної Української держави, а дата 5 квітня 1992 року назавжди буде точкою відліку відродження флоту України. Військово-морський прапор сучасної України, як і за сивої давнини, є особливо шанованим на флоті, бо уособлює державу, її збройні сили та бойову історію флоту. Він одночасно є бойовим прапором корабля і за жодних обставин не спускається ані під час морського походу, ані в бою.

ДЖЕРЕЛА

1. ЦДА ВОВУ, Фонд 5233, Опис 1, Справа № 42. Укази Президента України № 146–248/92 та матеріали до них. – 252 арк. Почато: 6.03 – закінчено: 14.04.1992.
2. Білаш Ф. Історія військово-морської символіки України. // Морська Держава. – 2012. – № 1.
3. Данілов А. Український флот: біля джерел відродження. – К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2000. – 600 с.
4. Мамчак М. Військово-Морська символіка України. – Снятин, 2009.
5. Мамчак М. Клейнод українського флоту // Електронний ресурс: <http://www.sitemeter.com>.
6. Муравйов А. Символіка української армії // Військово-історичний альманах. – 2001. – № 3.